

Uloga narodnih knjižnica u obrazovanju i društvenoj integraciji osoba treće životne dobi

---

Rožić, Kristina

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:166115>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA KULTURU, MEDIJE I MENADŽMET
SVEUČILIŠNI PREDDIPLOMSKI STUDIJ KNJIŽNIČARSTVA

KRISTINA ROŽIĆ

**ULOGA NARODNIH KNJIŽNICA U
OBRAZOVANJU I DRUŠTVENOJ INTEGRACIJI
OSOBA TREĆE ŽIVOTNE DOBI**

ZAVRŠNI RAD

MENTORICA: doc. dr. sc. Tatjana Ileš
KOMENTOR: dr. sc. Hrvoje Mesić

Osijek, 2019.

Sažetak

Naslov ovog rada je Uloga narodnih knjižnica u obrazovanju i integraciji treće životne dobi u društvo. Cilj ovog rada je utvrditi načine na koje knjižnice pomažu osobama treće životne dobi u obrazovanju, edukaciji, integraciji u društvo i osiguravanju načina za organiziranje različitih kulturnih događanja. Glavna uloga narodne knjižnice je ispunjavanje knjižničnih i informacijskih potreba svojih korisnika. S obzirom da se radi o skupini ljudi koja se često suočava sa stereotipima i predrasudama koje se baziraju samo na krivom shvaćanju i generaliziranju svih pojedinaca te skupine. Takava vrsta diskriminacije naziva se ageizam i postoje zakoni kojima se nastoji spriječiti takva vrsta diskriminacije. Iako postoji mnogo stereotipa prema kojima se starije ljude smatra nesposobnima za učenje, ali to nije istina. Kako bi im se osigurala mogućnost učenja i integracije u društvo organizirani su različiti projekti s tim ciljem. Primjeri toga su suradnje narodnih knjižnica sa staračkim domovima, udruge čiji cilj je poboljšanje kvalitete starijih osoba, ali i različiti projekti u organizaciji knjižnica s istim ciljem. Najvažniji ciljevi su pomoći osobama starije dobi u kreiranju načina za kvalitetni život kroz promoviranje kulture čitanja, i učenja o načinima zdravog života.

Ključne riječi: narodna knjižnica, starije osobe, obrazovanje, integracija, stereotipi, ageizam

Abstract

The title of this paper is the role of public libraries in the education and integration of senior citizens. The aim of this paper is to identify the ways in which libraries assist third-age persons in education, education, integration into society and providing ways to organize different cultural events. The main role of the public library is to fulfill the library and information needs of its users. Given that this is a group of people who often face stereotypes and prejudices based only on the misconception and generalization of all individuals in that group. This type of discrimination is called ageism and there are laws that seek to prevent this type of discrimination. Although there are many stereotypes according to which older people are considered incapable of learning, but this is not true. In order to provide them with the opportunity to learn and integrate into society, various projects have been organized to this end. Examples of this are collaborations between public libraries and nursing homes, associations aimed at improving the

quality of the elderly, but also different projects organized by libraries for the same purpose. The overriding goals are to help older people create ways to live a quality life by promoting a reading culture and learning about healthy lifestyles.

Keywords: public library, senior citizens, education, integration, stereotypes, ageism

Sadržaj

Uvod.....	1
1. Osobe treće životne dobi.....	2
1.1. Stereotipi i predrasude o osobama treće životne dobi	6
1.2. Usluge za osobe treće životne dobi	8
2. Narodne knjižnice	13
2.2. Suradnja knjižnica i umirovljeničkih domova.....	17
2.2. Osobe treće životne dobi kao korisnici knjižnice.....	21
2.3. Projekt 65 plus knjižnica grada Zagreba	24
Zaključak.....	26
Literatura.....	27

Uvod

Tema ovog rada je uloga narodnih knjižnica u obrazovanju i integraciji treće životne dobi u društvo. Ovdje su najvažnija dva pojma, a to su nacionalne knjižnice i treća životna dob. U ovom radu objasniti će se što su to narodne knjižnice i koja je njihova uloga. Govoriti će se o osobama treće životne dobi, što se točno definira pojmom treće životne dobi i koji raspon godina je obuhvaćen tim pojmom. Ova tema danas ima značaj možda više nego prije. Kako statistike govore, godinama je sve više osoba treće životne dobi, a to znači da nastaje sve veći broj korisnika knjižnica koji se nalaze u toj skupini. Porastom broja starijih ljudi postaje sve važnije govoriti o njihovom položaju u društvu. Radi se o najstarijoj skupini ljudi u društvu, ali i o skupini koja je suočena s puno promjena u životu. Radi se tu o ulasku u mirovinu, odrastanja djece, smrti supružnika, a u nekim slučajevima i lošijem zdravstvenom stanju. Sve to može stvoriti probleme za ove ljude te ih izolirati od društva. Problemi s kojima se često susreću je isključenost iz društva, predrasude i diskriminacija. Ova tema često je bila zanemarivana, a sada se stvara sve veća potreba za otvaranjem dijaloga o toj temi. Tu se tema može povezati s narodnim knjižnicama koje svojim djelovanjem mogu uvelike pomoći osobama treće životne dobi pri integraciji u društvo nakon odlaska u mirovinu. Također, one mogu biti najbolji izvor informacija i literature koja ove korisnike zanima. Narodne knjižnice mjesto su na kojemu korisnici mogu dobivati informacije, obrazovati se educirati, ali i sudjelovati u različitim projektima koji pomažu njihovoj integraciji u društvo. Ovim prikazom su ta dva pojma povezana i stvaraju temu koja traži svoja istraživanja i rasprave. Tako će se u ovome radu govoriti o potrebama korisnika knjižnica treće životne dobi. Objasniti će se projekti povezani s integracijom ove skupine u društvo i njihovoj boljoj prihvaćenosti. Isto tako, govoriti će se o suradnji knjižnica s umirovljeničkim domovima i različitim udrugama i programima čiji je cilj obrazovanje osoba treće životne dobi, njihovo uključivanje u društvo i stvaranje što bolje kvalitete života. Cilj ovog rada je što bolje istražiti i opisati uvjete života osoba treće životne dobi i objasniti kako narodne knjižnice mogu sudjelovati u kreiranju i stvaranju zanimljivih sadržaja, projekata i pružanja informacija navedenoj skupini korisnika. Svrha ovog rada je dati osvrt o položaju starijih osoba u ovom društvu, diskriminaciji protiv njih i načinima koji se provode u svrhu njihove što bolje integracije u društvo.

1. Osobe treće životne dobi

Kako bi se moglo govoriti o obrazovanju i društvenoj integraciji osoba treće životne dobi, mora se prvo utvrditi što znači treća životna dob. To se može pomoću definicije skupine treće životne dobi. Postoji nekoliko različitih definicija ovog pojma. „Dok Svjetska zdravstvena organizacija ponekad svrstava osobe u dobi od šezdeset godina na više među „starije osobe“ ili „osobe starije životne dobi“, ona također rabi te nazive za označivanje osoba u dobi od šezdeset i pet godina na više.“ (IFLA, 2009:46) Može se zaključiti kako ne postoji točno utvrđeni i definirani pojam starije dobi, te se ovaj pojam nema točno određenu dob. „S druge strane, Nacionalna medicinska knjižnica Sjedinjenih Američkih Država, glavna organizacija za indeksiranje biomedicinske literature, rabila je prije nekog vremena samo dvije klase za starije osobe- osobe u dobi od šezdeset i pet godina na više i osobe od osamdeset godina na više.“ (IFLA, 2009:47) Dakle, može se smatrati kako se starija dob dijeli na dvije skupine. Radi se osobama koje novim promjenama u životu i starenjem često postaju marginalizirane. Iako se radi o sve većem broju ljudi, susreću se s neshvaćanjem i zanemarivanjem. „Populacija čiji se broj u većini zemalja svijeta najbrže povećava predstavlja vrlo stare osobe, 80 godina na više. Godine 1993. oni su sačinjavali 16 posto populacije starije od 65 godina... Ovaj omjer povećavat će se tijekom sljedećih 30 godina do preko 30 posto u „najstarijim zemljama.“ (IFLA, 2009:47) Gledajući ove postotke može se zaključiti da se broj starijih osoba povećava pa se tu radi o sve većoj skupini ljudi. To može značiti povećanje potreba za knjižničnim uslugama ove skupine. Navedeni razlozi su zbog kojih bi se trebalo početi razmišljati više o potrebama ove skupine ljudi. Iako se radi o rastućoj populaciji, to ne smije biti jedini razlog za njihovim uključivanjem u društvo. Kao ljudima koji su cijeli život pridonosili društvu, treba im se omogućiti pravilan pristup informacijama i stvarati projekte koji će im pomoći u stvaranju bolje kvalitete života i zdravog starenje. Kao i svaka skupina, ova skupina ima svoje potrebe u načinu života, a tako i svoje potrebe za informacijama i znanjem. „Ova stremljenja imaju presudno značenje za područje knjižničarstva: u smislu porasta populacije s takozvanim „apsolutno individualnim potrebama“, a za one koji pružaju usluge starijim osobama , u smislu porasta populacije koji sada još više opravdava njoj namijenjena sredstva.“ (IFLA, 2009:47) Time se može zaključiti kako zbog povećavanja broja starijeg stanovništva nastaje sve veća potreba za knjižničnim uslugama namijenjenima starijim osobama. Porastom broja starijih osoba, raste i potreba za institucijama

koje će pružiti usluge informiranja i obrazovanja toj dobnoj skupini s obzirom na njihove osobne potrebe. Treba paziti i organizirati programe prema osobnim potrebama korisnika jer nemaju svi jednake potrebe. Kako bi se u potpunosti zadovoljile potrebe svih korisnika, trebalo bi svakom od korisnika pristupiti na drugačiji način. „U konačnici, interesi i sposobnosti čitanja starijih osoba bit će kao i kod ostalih članova društva različite: neke osobe bit će aktivni čitatelji; kod nekih osoba će postojati umjereno zanimanje za čitanje; neke osobe mogu biti ravnodušne i odbijati čitanje; neke osobe se uopće neće zanimati za čitanje; a kod nekih će postojati nedostatak čitateljskih vještina“ (IFLA, 2009:48) Kao i kod svake druge dobne skupine i kod treće životne dobi postoje različite osobe s različitim potrebama koje se trebaju ispuniti. Knjižnice bi starijim osobama trebale pomagati u učenju, obrazovanju i pružanju informacija na način koji je prilagođen njihovim željama i potrebama. Treba shvatiti kako su svi ljudi, a tako i starije osobe, zasebni pojedinci koji imaju vlastita mišljenja, stavove i potrebe. Tako će neki ljudi u starijoj dobi imati potrebu za čitanjem, neki će željeti naučiti neku novu vještinu, a neki će se htjeti samo družiti kako se ne bi osjećali usamljeno. S obzirom na njihove razlike, treba im se pristupati na određene načine, a ne smatrati kako su svi jednaki. „Razlike u načinu starenja uvjetovane su nasljednim osobinama, bolestima, kvalitetom života, a ono što ovisi samo o nama i što možemo napraviti u tom prirodnom procesu, bez obzira na sve druge faktore, jest – ne prepustiti se tom procesu starenja.“ (Butirić, 2011:95) Dakle, može se zaključiti kako na proces starenja utječu mnogi faktori. Dok se na one nasljedne ne može mnogo utjecati, postoje i oni na koje se može utjecati. Tako je vrlo važno imati aktivnu starost. Kao što je važno ostati fizički aktivan koliko to zdravlje dopušta, važno je i razvijati um. To se može obavljati čitanjem, sudjelovanjem u predavanjima, raspravama, klubovima čitatelja, ali i različitim igrama koje mogu igrati, primjerice u umirovljeničkim domovima ili knjižnicama. Tu je važno naglasiti kako je važno da te osobe imaju potporu društva i ustanova koje im mogu pomoći u integraciji i obrazovanju. „Kao podrška ovom cilju čini se prikladnim da knjižnične usluge za starije ne podržavaju samo cjeloživotno stalno obrazovanje, nego i da imaju za cilj omogućavanje pristupa potrebnim društvenim, kulturnim, zdravstvenim i drugim informacijama.“ (IFLA, 2009:49) Kako bi se uopće ostvarilo društvo u kojemu su osobe treće životne dobi u potpunosti integrirane osobe u društvo, potrebno je raditi na načinima koji to omogućavaju. Mora se spomenuti knjižnice i to što one mogu učiniti u vezi ovog pitanja. Oni svojim starijim korisnicima mogu pomoći u pružanju usluga svih informacija koje su im potrebne kako bi im se omogućilo što

bolje snalaženje u starijoj dobi. Starijim osobama knjižnice mogu poslužiti kao jedna od bitnijih ustanova u kojima mogu dobiti provjerene informacije iz područja koja ih zanimaju, ali i da prisustvuju aktivnostima koje knjižnica organizira, a bave se temama koje ih možda zanimaju. Takav pristup važan je kako bi se osobe treće životne dobi integriralo u društvo i kako bi im se pomoglo kako bi se što bolje snalazili u novoj situaciji ulaska u mirovinu. „Starije i nemoćne osobe se ulaskom u staračke domove odvajaju od poznatog životnog okruženja što često dovodi do niza negativnih reakcija, tako da je bogato i raznovrsno strukturiranje slobodnog vremena od neprocjenjive važnosti u procesu njihove prilagodbe i afirmiranja.“ (Bunić, 2004:143) Ovo za te osobe može značiti velike promjene, bilo da se radi o odlasku u mirovinu, odlasku u umirovljenički dom ili neka druga promjena koja označava proces starosti. Ovo na ljude može utjecati različito. Postoje ljudi koji se s tim dobro nose i prihvaćaju to kao dio života u kojem i dalje uživaju u stvarima koje vole i koje ih zanimaju. No, postoje i oni ljudi koji se s ovim promjenama ne nose dobro, posebice ako im je i zdravlje pogoršano. Kako bi se svim tim osobama pomoglo da se što bolje nose sa starošću, potrebno je imati ustanove koje će organizirati aktivnosti i događaje koji će im pomoći. Kako bi se što bolje prilagodili, potrebno je uložiti napore u stvaranje sadržaja koji ih zanimaju i koje žele čitati ili sudjelovati u njima. Svaka skupina ljudi, a tako i korisnika knjižnice ima svoje potrebe za znanjem, informacijama, obrazovanjem ili raznodom. Kako bi se te potrebe zadovoljile, knjižnice rade na organiziranju projekata za osobe starije životne dobi. Prema IFLA-inim smjernicama (2009: 48) navodi se građa koja će najviše zanimati korisnike treće životne dobi. Navodi se građa kao što su: knjige i časopisi na uvećanom tisku, knjige koje je lagano držati, novine, knjige s puno fotografija, putopisi, knjige za učenje novih vještina, knjige s audiovizualnim sadržajem, građa vezana uz kulturu, povijest, kuhanje i ostale hobije, građa s temom medicine, knjige o opuštanju, tjelovježbi, starenju, zvučne knjige i drugo. Građa koja je navedena većinom se odnosi na knjige koje su prilagođene ljudima sa slabijim vidom jer mnogo korisnika treće životne dobi ima problema s vidom i druge zdravstvene probleme. Ova građa trebala bi im pomoći kako bi što lakše mogli čitati o temama koje ih zanimaju. Isto tako, ovdje se radi o građi s temama zdravlja i medicine koja može biti zanimljiva ovoj vrsti korisnika, ali i o građi zabavne i opuštajuće tematike. Građa u knjižnicama treba biti prilagođena svim korisnicima, a tako i starijim korisnicima koje zanimaju određene teme. Važna građa za ove korisnike su novine jer im na jednostavan način pruža sve vijesti koje ih možda zanimaju. S obzirom da se radi o korisnicima

koji se u velikom broju ne služe tehnologijom, ovo je način da znaju nove vijesti. Osobe treće životne dobi su korisnici koji najčešće imaju mnogo slobodnog vremena pa čitanje i učenje novih vještina može biti zanimljivo i dobar način provođenja slobodnog vremena. Svrha i cilj knjižnice bi u tom slučaju trebala biti osiguravanje građe koja je prilagođena ljudima treće životne dobi i njihovim potrebama. Treba spomenuti kako se uz građu, treba razmišljati i o dodatnim pomagalicama koja su potrebna ovim korisnicima. „Nekim starijim osobama, kao i mlađima, bit će potrebna pomagala za čitanje kao što su ručna i ugrađena povećala.“ (IFLA, 2009:49) Kako bi se korisnicima treće životne dobi što više pomoglo potrebno je prilagoditi građu njihovim potrebama. Trebalo bi se nastojati uložiti što više napora u olakšavanje njihove posjete knjižnici i dobivanje informacija. Svaka skupina ljudi zahtjeva određeni pristup i ima svoje potrebe i želje pa tako i treća životna dob. Iako se radi o pojedincima koji imaju svoje vlastite potrebe, ne smije se zaboraviti kontekst u kojemu se radi o ljudima koji imaju određene potrebe i želju za educiranjem i provođenjem slobodnog vremena. Prema IFLA-inim smjernicama (2009:2) navodi se kako bi se osobe treće životne dobi trebalo gledati kao pojedince kakvi su bili čitav svoj život. Govore kako se mnogo ljudi kada uđu u treću životnu dob mogu posvetiti svojim hobijima i stvarima koji ih zanimaju jer po prvi put u životu nemaju obvezu zarađivanja i podizanja obitelji. To se može objasniti tako što ljudi u tom razdoblju imaju vremena za razvijanje vlastitih zanimanja. Nisu više zaposleni pa stoga mogu razvijati svoje hobije. Uz to je sasvim očekivano da će osoba koju je i prije određeno područje zanimalo sada to i dalje istraživati i obrazovati se jer ima više vremena. Ne bi ih se trebalo gledati na poseban način samo zbog toga što su u mirovini jer su i dalje iste osobe koje se mogu i dalje baviti svojim hobijima. Najvažnije je da „Za većinu će to posvećivanje biti trajno: osobe koje su pokazivale zanimanje za politiku, povijest ili društvena pitanja vjerojatno će i dalje slijediti taj pravac; osobe s umjetničkim darom željet će i dalje stvarati; osobe koje uče htjet će nastaviti s učenjem.“ (IFLA 2009:47) Svaka osoba se razlikuje po svojim potrebama i željama. Tako se razlikuju po potrebama i i željama za učenjem i integracijom u društvo. Takvima bi ih se trebalo prihvaćati. Samo zato što je netko u mirovini, ne znači da se ne može kreativno izražavati i stvarati. Ako osoba želi nastaviti učiti, starost ga ne bi trebala spriječiti u tome. Starost se može smatrati životnom promjenom koja ljude može sputati u ostvarivanju snova, ali može pružiti novu, zreliju perspektivu i pomoći u nekoj vrsti kreativnog izražavanja ili stvaranja.

1.1. Stereotipi i predrasude o osobama treće životne dobi

Većina ljudi se tijekom života susrela s određenim predrasudama i stereotipima. Radi se o mišljenjima i stavovima koji nisu potvrđeni i često se temelje na pretpostavkama, ali ljudi ipak vjeruju u njih i stvaraju mišljenje o određenim skupinama ljudi na osnovu neprovjerenih „činjenica“. Kada se govori o trećoj životnoj dobi, svakako se mora spomenuti stereotipe i predrasude s kojima se ljudi u ovoj skupini susreću. O starijim ljudima često postoje predrasude i stereotipi koji nastaju samo na osnovu njihovih godina. Često ih se smatra nesposobnima ili prestarima za određene poslove i isključuje ih se iz društva jer se nepravедno smatra da zbog svojih godina nisu u stanju sudjelovati u djelovanju društva. Postoji niz stereotipa s kojima se stariji ljudi susreću. „Hayslip i Panek 1993. godine su ih sistematizirali: ljudi su sličniji što su stariji; stari ljudi postaju senilni; starost je doba mira i vedrine; stare ljude ne zanimaju spolni odnosi; stari ljudi su krutih stavova; stari ljudi nisu kreativni ni produktivni; stari ljudi teško uče; ljudi s godinama postaju čudljivi; stari ljudi su osamljeni; što su ljudi stariji, to su više religiozni.“ (Vrsaljko, 2016) Ovdje se radi o nekim stereotipima koji se odnose na ljude treće životne dobi, ali ne mogu se smatrati istinitima. Kao i u drugim primjerima i na primjeru starijih ljudi, stereotipi i predrasude nisu pravi pokazatelj svakog pojedinca. Starije osobe često se susreću s raznim bolestima i lošijim zdravljem, ali to ne znači da nemaju volju za učenjem i zabavom. To ne znači da ih se treba isključivati iz života i društva. To znači da treba prilagoditi načine njihovim osobnim potrebama. Tu se može govoriti o prvom stereotipu da su ljudi sve sličniji što su stariji. Svaka osoba je pojedinac i nije ista kao neka druga osoba i samo zato što stare ne znači da ljudi postaju sličniji nego što su prije bili. Oni su i dalje isti oni pojedinci koji su bili čitav život, ljudi sa vlastitim stavovima, željama i potrebama i tako i im se trebalo pristupati. Osobe treće životne dobi često su nepravédo zaboravljena skupina ljudi o kojoj se ne govori mnogo. Kada se govori o njima, često se govori u negativno kontekstu. Stoga se često susreću s raznim predrasudama i stereotipima. „Također, stereotipi utječu na vlastitu dobnú identifikaciju i samoevaluaciju te se stariji ljudi sve više počinju slagati s tvrdnjom da rast kronološke dobi neizbježno dovodi do smanjivanja razvojnih dobitaka te povećanja gubitaka.“ (Zovko, Damjanić, 367) To može na jako loš način utjecati na samopuzdanje i sliku koju svaki pojedinac ima o sebi. Stvaranjem takve slike starijih osoba u društvu uništava se njihovo samopuzdanje i prestaju vjerovati u sebe. Time se uništavaju svi dosadašnji naponi koji su

napravljeni u smjeru obrazovanja ove skupine i njihova uključivanja u društvo. U vrijeme kada su ljudi završili radi dio svog života i odlaze u mirovinu ne bi trebalo biti vrijeme kad će ih se diskriminirati. Trebalo bi im se pružiti priliku da i dalje budu ravnopravni članovi društva i ne osjećaju se manje vrijednima samo zbog stereotipa koji se nepravедno stvaraju. „Stereotipne predodžbe o starosti govore o starim ljudima kao senilnima, konzervativnima, sebičnima, smanjenih intelektualnih sposobnosti, ukratko rečeno, nesposobnima za rad.“ (Butirić, 2011: 96) Takvi stavovi su loši jer stvaraju krivu sliku o starijim ljudima koja nije istinita. Stariji ljudi mogu imati problema s pamćenjem ako boluju od nekih bolesti koje to uzrokuju, ali to nikako ne znači da su nesposobni za rad. Osobe treće životne dobi mogu biti sposobne za učenje, kreativne i društvene projekte. Činjenica koja se ne smije zaboraviti jest da se radi o pojedincima koji se razlikuju jedni od drugih. Zbog toga ih se nikako ne može smatrati skupinom čiji su svi članovi jednaki. Iako kao i svaka skupina imaju određene zajedničke značajke, ipak se radi o pojedincima koji imaju svoje snove, mišljenja, potrebe i želje. Može se slobodno reći kako se tu radi o ageizmu. „Ageizam je pojam koji označava diskriminaciju starijih osoba i novijeg je datuma, a prihvatile su ga brojne države.“ (Butirić, 2011:95) Kako bi se spriječila diskriminacija, donose se različiti zakoni koji rade na tome. „Ageizam podrazumijeva predrasudu prema nekoj osobi ili grupi temeljenu na njihovoj dobi, no suštinski se radi o predrasudama prema starijima.“ (Vranić, Korajlija, Raguž, 2018: 100) Radi se o vrsti diskriminacije s kojom se susreću starije osobe. Takva vrsta diskriminacije najčešće se bazira na stereotipima o starijim ljudima koji nastaju na osnovu generalizacije cijele skupine. Završavanjem jednog dijela života, ulaskom u mirovinu, a često i problemi sa zdravljem uvjetuju marginalizaciju osoba treće životne. Zbog toga se može dogoditi da se te osobe počnu osjećati nepoželjno zbog manjka uključenosti u društvo. Postoje razni razlozi zašto mlađi ljude vjeruju u stereotipe o starijim ljudima i diskriminiraju ih. Tu se može govoriti o generacijskom jazu gdje se ljudi različitih generacija niti ne pokušavaju razumjeti, ali postoje i drugi razlozi. Jedan od razloga je i činjenica da mlađi ljudi povezuju treću životnu dob s lošim zdravstvenim stanjem, ali i smrću. „Čini se kako su stariji mladima vrlo jasan podsjetnik na smrtnost i ograničenost životnoga vijeka, te pojavnošću proizvode tjeskobu zbog straha od umiranja i vlastite smrtnosti, pa predrasude prema starijima i njihovo derogiranje predstavljaju alat kojim se može upravljati tim strahom“ (Vranić, Korajlija, Raguž, 2018: 101) Zapravo se može zaključiti kako se ovdje ne radi toliko o „mržnji“ prema starijim ljudima, koliko o strahu o vlastitoj smrtnosti i prolaznosti života. Činjenica je da se ljudi

zapravo stereotipima prema starijim ljudima na neki način nose sa strahom od vlastite starosti i smrtnosti. Time se zapravo prave da to sve nije povezano s njima, ali činjenica je da svi ljudi stare i to je prirodni tijek života te se ne može izbjeći. „Dakle, ageizam nije ništa drugo doli naša vlastita predrasuda prema zastrašujućem budućem sebi.“ (Vranić, Korajlija, Raguž, 2018: 101) Dakle, dio razloga zbog kojeg se razvila ova vrsta diskriminacije može se objasniti kao neka vrsta straha od vlastita starenja i smrtnosti. Ljudi imaju određena mišljenja o starosti koja ih plaše i ne znaju se nositi s njima. Ipak, kakvi god razlozi nastanka ove vrste diskriminacije bili ona je neopravdana i treba se rješavati na određene načine. Zbog toga su osmišljeni zakoni koji se bore protiv ageizma i svih oblika diskriminacije protiv osoba treće životne dobi. U borbi protiv ageizma veliku ulogu može mogu imati narodne knjižnice i lokalne zajednice. Njihovom suradnjom i razvijanjem projekata koji uključuju ovu populaciju stvara se ugodno ozračje u kojemu se pozitivno razvija integracija osoba treće životne dobi u društvo.

1.2. Usluge za osobe treće životne dobi

Kada se govori o starosti, najčešće se govori u negativnom smislu i nitko zapravo ne želi ostariti, ali starost ne mora biti tako grozna kao što se uvijek misli. Naravno, nitko nema želju ostariti, ali potrebno je shvatiti kako je to prirodan tijek života koji se ne može izbjeći. Kako bi starost bila što jednostavnija, potrebno je biti aktivan prije starosti, ali ostati takav i u starijoj dobi. Kada se govori o aktivnosti, uz fizičku važno je spomenuti i mentalnu. Održavanje „mladenačkog“ duha i uma može se ostvariti redovnim čitanjem, igranjem društvenih igri, slikanjem, pisanjem, sudjelovanjem na predavanjima, klubovima čitatelja, bavljenjem hobijima, učenjem nove vještine ili bilo kojom drugom kreativnom aktivnošću koja potiče rad mozga, ali i podiže raspoloženje. „Usluge koje trebamo pružiti osobama treće životne dobi u zadovoljavanju obrazovnoga interesa i kreativnoga druženja moraju biti raznovrsne, zanimljive, kreativne i edukativne, jer zdravo starenje znač: vježbati um; biti tjelesno aktivan; zdravo jesti; ukloniti loše navike; hraniti svoj duh; biti društveno uključen; vježbati pamćenje.“ (Butirić, 2011: 98) Vrlo je važno ne prepustiti se mišljenju kako se u starosti više ne može raditi zanimljive i edukativne stvari. U organiziranju i kreiranju sličnih aktivnosti za osobe treće životne dobi uvelike mogu pomoći narodne knjižnice, umirovljenički domovi, ali i lokalna zajednica. Poticanjem starijih osoba na zdrav život može se utjecati na njihov stav o procesu starenja i kako to ne treba biti kraj

za učenje. Kako bi se to ostvarilo potrebno je organizirati različite projekte i organizacije čija će zadaća biti pomaganje u obrazovanju i organiziranju slobodnog vremena starijih osoba. U nekim gradovima postoje programi za integraciju građana starije životne dobi. Primjer takvog grada je i Split. „Grad Split pokrenuo je već 2003. godine kroz projekt Mi i mudrust Grada koji je inicirala udruga građana Udruga Mi, i kao glavni donator dugoročno radi na jačanju odgovornoga odnosa prema starijim osobama i dostojanstvenom starenju.“ (Butirić, 2011: 97) Može se zaključiti kako su ovakve inicijative dobar način pomaganja starijim osobama u društvenoj integraciji. Ovakve inicijative i udruge dobar su način razvoja društvene odgovornosti i razmišljanja o potrebama osoba starije životne dobi. Osnivanje ovakvih udruga jedan je od načina kojima se može pomoći stvaraju pozitivnog mišljenja o starenju i još važnije, starijim ljudima. Svojim djelovanjem pokušavaju boriti se protiv diskriminacije s kojom se osobe treće životne dobi susreću. Izuzetno je važno uključivanje gradova i lokalnih zajednica u to jer samo suradnjom svih može se završiti s problemom s kojim se suočavaju starije osobe. Butirić (2011:97) objašnjava kako je u klub od 2004. godine bilo uključeno 440 osoba treće životne dobi. Oni su se uključivali u različite aktivnosti koje su se odvijale u gradskim prostorima. Ona navodi kako su organizirane plesne večeri i posjet HNK-u kako bi gledali kazališne predstave, ali i predavanje s temom starenja zdravlja. Ovo je jedan od načina na koji lokalna zajednica može sudjelovati u životu osoba starije životne dobi i njihovoj integraciji u društvo. Vrlo je važno uključiti što više institucija jer se time povećava mogućnost programa koji se osobama treće životne dobi može ponuditi. Navedeni programi i organizacije postoje u Hrvatskoj, ali još duže postoje inozemni primjeri. Jedan od tih primjera su i udruge u Americi. „U Americi djeluje veliki broj udruga građana koje se bave ovom problematikom, ali zbog intergeneracijskog pristupa posebno izdvajamo asocijaciju starijih i mlađih osoba, koja sebe naziva „Sive pantere“ (Gray Panthers).“ (Butirić, 2011:96) Ovdje se radi o zanimljivom pristupu jer se radi o organizaciji starijih i mlađih što znači da se radi o organizaciji u kojoj oni zajedno pridonose društvenoj integraciji. „To je udruga starijih i mlađih ljudi koja djeluje kao intergeneracijska, neprofitna i društveno angažirana grupa građana osnovana 1978. godine za cijeli jugoistočni Michigan, a obuhvaća Detroit, Counties of Wayne, Oakland and Macomb.“ (Butirić, 2011:96) Ovdje se radi o organizaciji s dugim trajanjem koja se brine o potrebama svih građana. Ovo je izuzetno pozitivan primjer suradnje mlađih i starijih građana. Ovakve inicijative mogu pomoći svim građanima u stvaranju bolje kvalitete, ali i borbi za vlastita prava i protiv diskriminacije. Butirić (2011:96) objašnjava kako se ova udruga bavi

diskriminacijom na osnovu dobi, neprihvatanjem ljudi zbog starosti, stereotipima koji se odnose na godine. Navodi kako se ova udruga zalaže za prava svih ljudi, bez obzira na njihove godine. Objasnjava kako se zalažu za društvenu i ekonomsku pravdu, bolju zdravstvenu zaštitu, te za školstvo i rad bez diskriminacije. Ovo je jedna od udruga koja za cilj ima stvoriti bolje uvjete za sve ljude bez obzira na njihove godine. Udruge kao što je ova su važan dio borbe protiv diskriminacije i stvaranja društva u čije djelovanje su uključeni svi članovi, bez obzira na dob i godine. Na ovaj način stvara se dobra međugeneracijska komunikacija čija je svrha bolje prihvaćanje razlika. Međusobnom suradnjom mlađi i stariji građani zajedno sudjeluju u borbi protiv diskriminacije i stvaranju boljih uvjeta za sve članove, ali i sve ostale ljude kojima je to potrebno. „Među mjerama koje predlažu Sive pantere posebno izdvajamo mišljenje znanstvenika, ujedno i njihovih članova (dr. Robert Butler, Tish Sommers i dr. Deborah Gross), koji kažu da je u cilju zaštite starijih osoba od ageizma najznačajnije: boriti se protiv ageizma, znanjem i spremnošću da svakoj osobi pristupimo bez obzira na njezinu dob, tj. kao pojedincu s posebnom snagom, slabostima i mogućnostima.“ (Butirić, 2011:96) Iz ovoga se može zaključiti kako je u borbi protiv ageizma vrlo bitna suradnja, posebno ona međugeneracijska. Svojim primjerom pokazuju svoju spremnost na uključivanje svih građana u rad i organizaciju društva. To je vrlo važan dio same integracije starijih, ali i mlađih ljudi u društvo. Jedna skupina može napraviti velike promjene u društvu, ali ono što može napraviti više skupina međusobnom suradnjom nemoguće je usporediti. Ovim načinom stvara se primjer kojim se pokazuje da nisu bitne godine, već samo volja i želja za promjenama i stvaranjem boljeg društva. Jedan od načina uključivanja osoba treće životne dobi u društvo su kreativne radionice. „Kreativne radionice u svijetu i kod nas odavno su prepoznate kao jedan od najboljih interaktivnih načina za rješavanje različitih problema s kojima se suočavaju ljudi svih dobnih skupina.“ (Butirić, 2011: 99) Kreativne radionice susreću se u različitim obrazovnim, kulturnim i edukacijskim ustanovama, a mogu se odnositi na radionice kojima se uče nove vještine, rasprave o temama ili zajedničko sudjelovanje više organizacija ili skupina ljudi. Kreativne radionice organiziraju se i u sklopu knjižnica i u njihovoj organizaciji. Kad se o kreativnim radionicama govori u takvom kontekstu, može se govoriti o različitim radionicama povezanim uz djelatnost knjižnica. U njihovom sudjelovanju sudjeluju određene ili sve skupine korisnika te međusobnim dijalogom pomažu u boljem razumijevanju i stvaranju dijaloga različitih dobnih skupina. „Pod nazivom „Žive knjige“ pokrenuti su različiti projekti, a jedan je od novijih projekt pokrenut u Australiji i Danskoj s

ciljem da se stane na kraj nasilju među mladim ljudima. Projekt se pokazao zanimljivim svim dobnim skupinama.“(Butirić, 2011:99) Ovdje se radi o projektu čija je cilj bio riješiti nasilje među mladima, ali kao što je rečeno, privuklo je ostale dobne skupine. Radi se o osjetljivoj temi i velikom problemu koji postoji u cijelom svijetu. Kreativna radionica „Žive knjige“ kreativan je način borbe protiv nasilja širenjem kulture čitanja i komunikacije među mlađom generacijom, ali i ostalim skupinama. Činjenica da je ovaj projekt privukao sve dobne skupine govori o tome koliko su radionice koristan način rješavanja problema na određenom području, ali i koliko su ljudi različitih dobnih skupina voljni raditi zajedno i sudjelovati u ovakvim projektima zbog rješavanja problema s kojima se svi susreću. „Poziv za uključivanje upućen je ljudima najrazličitijeg podrijetla, dobi i životnih iskustava koji su postali „postali knjige“ i u 45 minuta „čitatelju“ pričaju o sebi.“ (Butirić, 2011: 99) Važan dio ove radionice je različitost ljudi. U njemu sudjeluju ljudi različite dobi, podrijetla i dr. Samim time stvara se dijalog između generacija, ali i svi različitih skupina ljudi (rasa, nacionalnost, vjerska opredjeljenja, seksualna orijentacija, ekonomske razlike i drugo). Dijalog je potreban jer upoznavanjem naših razlika možemo se bolje razumjeti. Ovo je izvrstan način za stvaranje pozitivne komunikacije i rješavanje nasilja jer se upoznavanjem različitosti i tuđih problema i perspektiva može lakše shvatiti kako svaki pojedinac ima svoje probleme koje je teško razumijeti ako ih se nije čulo. „Sve su ove radionice interaktivne jer se „čitatelji“ često puta nađu u ulozi „čitača“, odnosno „žive knjige“ i sami potaknuti čitačem pričaju svoja životna iskustva i prenose znanje.“ (Butirić, 2011: 99) Pričanjem svojih priča i slušanjem tuđih stvari se bolje razumijevanje i gradi se međusobno poštovanje bez obzira na sve razlike. Primjer je ovo zajedničke suradnje različitih skupina ljudi koji dijele svoja iskustva i stvaraju nove projekte. „Na sličan način i pod sličnim nazivom odvija se vrlo zanimljiv projekt u Grdskoj knjižnici u Innsbrucku (Austrija), koji je pokrenuo mladi student Emir Handžo, student europske etnologije rođen u Sarajevu.“ (Butirić, 2011:99) Primjer je ovo odličnog projekta koji je uspio u cilju stvaranja komunikacije između različitih ljudi i njihovih životnih priča. Primjer je to projekta koji pokazuje kako je vrlo bitno slušati potrebe korisnika te im pružiti različite informacijske usluge. Slični projekti postoje u velikom broju država, a svi oni imaju isti cilj. To je stvaranje dijaloga i društvene osjetljivosti na iskustva drugih ljudi i učenja o njima. Radionice kao ove zanimljiv su način stvaranja sadržaja za korisnike kojim se međusobno upoznaju, dijele iskustva i stvaraju dijalog i međusobno razumijevanje. „Sada živa ljudska knjižnica ima svoje stalno mjesto unutar Gradske knjižnice u

Innsbrucku, gdje jednom mjesečno knjige – pričalice čekaju na svoje čitatelje.“ (Butirić, 2011:99) Pokazalo se da su ljudi prihvatili ovakav način čitanja i da im se sviđjelo. Pokazatelj je to da su ljudi spremni na dijeljenje životnih iskustava s ciljem širenja tolerancije i međusobnog razumijevanja. Butirić (2011:99) navodi primjere aktivnosti za korisnike treće životne dobi, a to su: Zlatno treće vrijeme, časopis koji korisnici uređuju s knjižničarima; ART – klub, uključuje različite vrste kreativnog izražavanja; tradicionalno rukotvorstvo; hortikulturna radionica i fotografska radionica pod nazivom Pazi, snima se. Mnogo je projekata i radionica za korisnike treće životne dobi što je dobro jer je to kvalitetan način za provođenje vremena i stvaranje novih životnih iskustava. Butirić (2011:100) navodi na primjeru Gradske knjižnice Marka Marulića u Splitu aktivnosti koje se provode za treću životnu dob, a neke od njih su: informatičke radionice gdje korisnici uče o informatici i internetu; održavaju se različita predavanja s temom medicine, psihologije, politike, sociologije sl. Također je navedeno kako postoji Filmoteka gdje se prikazuju filmovi po želji korisnika, različite društvene igre i informativni punkt što je mjesto koje korisnicima pruža informacije, a objavljuju se u zajedničkom listu. Na ovom primjeru vide se različiti primjeri poticanja kreativnosti i projekata koji uključuju treću životnu dob. Vrlo je važno izraditi planove koji uključuju sve skupine kako se nitko ne bi osjećao izostavljeno. Sve navedene kreativne radionice, projekti i aktivnosti rade na obrazovanju i boljoj integraciji treće životne dobi u društvo. To je vrlo važno jer u vrijeme kada ljudi žive duže i kvalitetnije potrebno je omogućiti im pristup svim informacijama, znanjima i vještinama koja ih zanimaju te svakodnevno raditi na stvaranju sadržaja i zadovoljavanju njihovih potreba i želja za znanjem i kvalitetnim provođenjem slobodnog vremena. „Osim spomenutih radionica, danas se često primjenjuje i preporuča novi pristup ovoj vrsti knjižničnih usluga, poznat pod nazivom interaktivne radionice po želji korisnika.“ (Butirić, 2011: 100) Radi se o radionicama koje su prilagođenije korisnicima u određenoj lokalnoj zajednici. Ovo je vrsta radionica koja se organizira prema potrebama korisnika treće životne dobi u određenoj lokalnoj zajednici pa stoga ima lokalni identitet koji je prilagođen željama vlastitih korisnika.

2. Narodne knjižnice

Kako bi se govorilo o obrazovanju u narodnim knjižnicama, mora se prvo utvrditi definicija narodne knjižnice. Ovdje se govori o knjižnicama koje često surađuju s ustanovama za obrazovanje, ali i ustanovama koje pružaju njegu određenim korisnicima kao što su osobe treće životne dobi. „Javljaju se u raznim tipovima društava, u raznolikim kulturama i na različitim razvojnim stupnjevima.“ (IFLA, 2003:1) S obzirom na njihov smještaj i uvjete u kojima nastaju, razlikuju se jedna od druge te pružaju različite sadržaje svojim korisnicima, ali imaju i sličnih sadržaja pa stoga svaka narodna knjižnica ima određene vrijednosti kojih se pridržava. „Narodna knjižnica je organizacija koju osniva, podržava i financira određena zajednica putem lokalne, regionalne ili nacionalne vlasti ili putem nekog drugog oblika organizacije. Ona osigurava pristup znanju, informacijama i djelima mašte pomoću niza izvora i službi, a na raspolaganju je svim članovima zajednice bez obzira na njihovu rasu, nacionalnost, dob, spol, religiju, jezik, invaliditet, ekonomski i radni status te obrazovanje.“ (IFLA, 2003:1) Radi se o knjižnicama koje zbog svog položaja često surađuju s lokalnom zajednicom i prilagođava se njihovim potrebama. Iako na svaku narodnu knjižnicu utječu različiti uvjeti i potrebe koje oblikuju rad knjižnice, one sve imaju sličnu svrhu kad je u pitanju osiguravanje informacija i širenje obrazovanja. Njihova glavna funkcija je pružanje usluga informacija korisnicima, davanje građe na korištenje, ali i organiziranje projekata u svrhu promoviranja kulture, čitanja i obrazovanja u društvu i lokalnoj zajednici. „Glavne su djelatnosti narodne knjižnice pružanje usluga i osiguravanje građe na različitim medijima kako bi zadovoljila obrazovne i informacijske potrebe za osobnim razvojem, uključujući i razonodu i potrebe vezane uz slobodno vrijeme, kako pojedinaca, tako i grupa. Također imaju važnu ulogu u razvoju i izgrađivanju demokratskog društva, omogućavajući pojedincu pristup širokom i raznolikom spektru znanja, ideja i mišljenja.“ (IFLA, 2003:2) U nekim mjestima narodne knjižnice su često jedine institucije na kojim određene vrste korisnika mogu naći traženu literaturu, informaciju ili sudjelovati u radionicama, oredavanjima i ostalim aktivnostima vezanim uz obrazovanje i kulturu. Može se zaključiti kako su narodne knjižnice jedne od najvažnijih institucija u pružanju informacija i obrazovanja svim ljudima bez obzira na njihove različitosti. Narodne knjižnice su važni sudionici u obrazovanju, ali i ostalim aktivnostima povezanim uz učenje i informiranje svih skupina stanovništva. „Narodna knjižnica treba osigurati građu na odgovarajućim medijima kao podršku formalnim i neformalnim procesima

učenja. Također treba pomoći korisniku da se djelotvorno služi ponuđenim izvorima te ljudima omogućiti odgovarajuće uvjete za učenje.“ (IFLA, 2003:2) Narodne knjižnice imaju ulogu institucije koja pomaže u učenju. Ona to može činiti na različite načine te korisnike uključivati u razne projekte. Isto tako, to može činiti i uz suradnju s drugim institucijama koje se bave obrazovanjem. „Stoga narodne knjižnice trebaju, gdje god je to moguće, surađivati s drugim obrazovnim ustanovama u edukacijskim programima osposobljavanja za korištenje različitih informacijskih izvora. Tamo gdje već postoje odgovarajuće knjižnice koje podupiru formalno obrazovanje, narodna knjižnica bi trebala dopunjavati, radije nego duplicirati, već postojeću knjižničnu uslugu.“ (IFLA, 2003:2) Uloga narodnih knjižnica bi trebala biti ta da one imaju svrhu institucije koja pomaže i surađuje s drugim obrazovnim institucijama i na taj način osigurava što bolji pristup informacijama i znanju. Ako radi uz ostale slične institucije, trebala bi surađivati s institucijama kao što su škole, vrtići, umirovljenički domovi, muzeji i slične ustanove. Narodne knjižnice mogu korisnicima pružiti određene aktivnosti koje ostale institucije možda ne pružaju, ali suradnja ovih institucija u lokalnoj zajednici izuzetno je važna i potrebna. Suradnjom se ostvaruje potrebna komunikacija i može se bolje shvatiti potrebe korisnika. Na taj način mogu se stvarati razni projekti koji mogu uključivati različite skupine iz lokalne zajednice, ujedinjene s ustanovama čiji su korisnici. „Narodna knjižnica može osigurati pristup bogatim i raznolikim riznicama znanja i kreativnih postignuća pohranjenim na različitim na različitim medijima, a do kojih pojedinci sami ne mogu doći.“ (IFLA, 2003: 5) Narodne knjižnice tu imaju veliku ulogu u poticanju kreativnih izražavanja koje njihove korisnike zanima. Pokazuje se kako su narodne knjižnice mjesta na kojima korisnici dobivaju provjerene informacije koje su im potrebne. Knjižnica može biti mjesto na kojem će korisnici dobiti informacije, potrebnu literaturu i obrazovati se prema svojim željama i potrebama. „Kako bi uspješno ostvarila svoje ciljeve narodna knjižnica mora biti potpuno pristupačna svim svojim potencijalnim korisnicima.“(IFLA, 2003: 19) Knjižnici moraju svi korisnici biti jednaki i treba se truditi privući sve vrste korisnika na jednaki način. Radi se o ustanovi koja privlači različite korisnike bez obzira na njihovu dob ili druge razlike. To ju čini ustanovom koja može na dobar način ostvariti suradnju s drugim institucijama jer njezini članovi mogu biti članovi biti korisnici drugih ustanova. Primjerice, učenici lokalne škole mogu u isto vrijeme biti i članovi narodne knjižnice. Suradnjom dvije ili više institucija na taj način mogu ostvariti dobrobit za svoje zajedničke korisnike, ali i sve ostale koji su zainteresirani za takve projekte. Najvažnija uloga joj je

ispunjavanje informacijskih potreba korisnika. Svrha joj je pronalaženje i pružanje informacija korisnicima. Zbog toga je važno da prepozna potrebe svojih korisnika kako bi im mogla osigurati potrebno obrazovanje i edukaciju. Knjižnice mogu surađivati s drugim institucijama sa svrhom širenja obrazovanja i kulture. „To se može postići u suradnji s odgovarajućim lokalnim i regionalnim organizacijama, pružanjem prostora za kulturne aktivnosti, organiziranjem kulturnih programa i brigom da kulturni interesi budu zastupljeni u fondu knjižnice.“ (IFLA, 2003:6) Narodna knjižnica sudjeluje u promoviranju kulturnih i umjetničkih vrijednosti, a to najlakše postiže suradnjom s drugim institucijama i organizacijama. Suradnja s lokalnim organizacijama i cijelom lokalnom zajednicom je vrlo važna. „Narodna knjižnica treba biti ključan čimbenik u lokalnoj zajednici u sakupljanju, čuvanju i promidžbi lokalne kulture u svojoj raznolikosti.“ (IFLA, 2003: 8) Održavanje kulturne raznolikosti vrlo je važno za lokalnu zajednicu, a knjižnica svojim radom može mnogo pomoći u tome. Suradnjom s lokalnom zajednicom i promoviranjem tolerancije i poštovanja prema svim ljudima pomaže u ostavriivanju tog cilja. „To se može postići na razne načine, na primjer, održavanjem zavičajne zbirke, izložbama, pričanje priča, izdavačkom djelatnošću djela zanimljivih lokalnoj zajednici i razvijanjem interaktivnih programa o mjesnim temama.“ (IFLA, 2003:8) Svi ti načini korisni su u održavanju lokalne kulture i raznolikosti te kulture. Potrebno ju je održavati i stoga knjižnica treba nastojati organizirati načine kako da to provede. Raznolikost se može promovirati i projektima čiji je cilj suradnja cijele lokalne zajednice i svih njezinih građana. Tu bitnu ulogu preuzimaju sve institucije te organiziranjem predavanja, predstava i rasprava utječu na suradnju i međusobno upoznavanje različitih skupina ljudi u lokalnoj zajednici. „Kako se korisnici razlikuju po dobi, spolu, naobrazbi, položaju u društvu itd., knjižnica treba prepoznati specifične potrebe različitih grupa korisnika i s obzirom na te potrebe osigurati pristup različitoj građi i informacijama. Ako koja od tih grupa nije u mogućnosti samostalno se koristiti knjižničnim uslugama, knjižnica nudi svoje usluge i građu i izvan zidova knjižnice.“ (Bunić, 2004: 143) Dakle, uloga knjižnice je pružanje potrebnih informacija i znanja korisnicima te u slučaju potrebe, stvaranja novih programa i projekata prilagođenih određenim skupinama kako bi im se omogućila što bolja integracija i zadovoljile se njihove potrebe za znanjem. Svaka skupina ljudi, a tako i korisnika knjižnice ima svoje potrebe za znanjem, informacijama, obrazovanjem ili raznodom. Kako bi se te potrebe zadovoljile, knjižnice rade na organiziranju projekata za osobe starije životne dobi. Uloga knjižnice bi trebala biti ta da im omogući pristup potrebnim izvorima informacija, ali i

programima sadržajno zanimljivih toj skupini. Još jedna od djelatnosti knjižnica treba obavljati je i učenje korisnika kako ispuniti slobodno vrijeme. S obzirom da se mijenja način života, mijenja se i slobodno vrijeme kojeg danas ljudi imaju više nego prije, no znaju li ga iskoristiti na pravi način? „Nekada je slobodnog vremena bilo tako malo, da su ga ljudi provodili u ležanju i spavanju. A sada ga najednom ima toliko da se pitamo što ćemo s njim! Na žalost, još nismo ovladali onim što bi se moglo nazvati „kulturom slobodnog vremena.“ (Eleta, 1998: 153) Problem s kojim se susreću gotovo svi ljudi je zapravo loša organizacija vremena. Iako ljudi imaju dovoljno slobodnog vremena, ne znaju ga kvalitetno provesti. Koliko god ljudi radili, činjenica je da je slobodnog vremena više nego prije, a to znači da bi ga trebali početi bolje koristiti. U tome mogu pomoći različiti stručnjaci, ali knjižničari. Knjižnica je mjesto na kojemu ljudi svih dobnih skupina mogu na kvalitetan način provoditi slobodno vrijeme. Bilo da se radi o čitateljskim događanjima, predavanjima ili izložbama. „Ne samo da li mogu, nego mi knjižničari u gradskim knjižnicama to i moramo, a Manifest za narodne knjižnice kaže: „Sve dobne skupine moraju naći građu za svoje potrebe.“ (Eleta, 1998:154) Dakle, knjižnica bi trebala biti mjesto gdje svaki korisnik može naći građu koja ga zanima i informacije koje su mu potrebne. Knjižnica se kao ustanova koja korisnicima pruža knjižnične usluge i usluge informacija susreće se više vrsta korisnika. Svi ti korisnici imaju određene potrebe za informacijama, učenjem, ali i zabavnim sadržajem. Pristup određenim korisnicima razlikuje se s obzirom na njihovu dob, ali ne smije se zaboraviti kako je svaki korisnik pojedinac koji ima osobne potrebe za znanjem i informacijama koje se razlikuju od drugih. Zbog toga pristup treba prilagoditi svakom korisniku s obzirom na njegove potrebe.

2.2. Suradnja knjižnica i umirovljeničkih domova

Jedan od načina obrazovanja i integracije osoba treće životne dobi jest suradnja knjižnica i umirovljeničkih domova. Na ovaj način mogu se organizirati različiti programi kojima se nastoji pridonijeti ovom cilju. Na ovaj način već već dugi niz godina surađuju knjižnice grada Zagreba s umirovljeničkim domovima u blizini. Bunić (2004:144) objašnjava kako je ta suradnja započela još u 1980-im godinama. Navodi kako je najviše zapisa pronađeno o suranji knjižnice Slobodna i Doma umirovljenika „Sveta Ana“, a djelatnici drugih knjižnica dali su podatke o njihovoj suradnji s domovima. Autorica navodi domove i knjižnice koje su sudjelovale u takvoj vrsti suradnje, a neki od primjera su: Dom umirovljenika Maksimir koji surađuje s Gradskom knjižnicom, a surađuju i s Domom za starije i nemoćne osobe Trešnjevka, Domom za starije i nemoćne osobe Centar i Domom za umirovljenike Medveščak. Navodi kako se zbog preopterećenosti Gradske knjižnice, 1990-ih uključuju i druge knjižnice, a to su: Knjižnica Augusta Cesarca u Ravnicama, Knjižnica Tina Ujevića na Trešnjevci i knjižnica u Slobodini koja je već i ranije imala suradnju. Autorica objašnjava kako se suradnja navedenih ustanova provodi kao stručna suradnja, materijalna suradnja, obrazovna i kulturna suradnja. Ovo je jedan izrazito pohvalan način suradnje različitih ustanova. Radi se o suradnji obrazovnih i kulturnih institucija sa suradnjom institucija koje se bave brigom za starije. Ovakve suradnje su izrazito važne jer pomažu u promicanju vrijednosti pomaganja i prihvaćanja. Knjižnice na ovaj način mogu na mnogo načina pomoći domovima. Primjerice osiguravanjem publikacija za korisnike domova i za same domove kao institucije. Isto tako, one mogu organizirati predavanja, i različite kulturne i obrazovne događaje koji mogu doprinijeti ispunjavanju slobodnog vremena umirovljenika i njihovom boljem uključivanju u društvo. Suradnja institucija, ali i lokalne zajednice dobar je način kojim se provodi uključivanje starijih osoba u društvo. Pruža im se prilika da koriste literaturu i čitaju, dobi tražene informacije, a tako rade na održavanju svog uma i izbjegavaju predati se procesu starosti. „Od 1988. do 2003. godine organizirano je deset književnih večeri, jedna filmska tribina, sedam putopisnih tribina, dva predavanja, dvije priredbe, tri muzičke tribine, dvije predstave i sedamdeset dvije izložbe.“ (Bunić, 2004:145) Ovaj podatak potvrđuje dobru tradiciju suradnje dviju institucija koja pomaže u cilju integracije osoba treće životne dobi u društvo, njihovom obrazovanju i ispunjavanju slobodnog vremena zanimljivim aktivnostima. Jedan od velikih problema je nedostatak knjiga u zbirkama knjižnica domova za

umirovljenike. Organiziranjem svih navedenih aktivnosti pomaže cilju integracije osoba treće životne dobi u društvo. Ne smije se zaboraviti kako to sve pomaže njihovom obrazovanju, edukaciji, ali kvalitetnom ispunjavanju slobodnog vremena. Organiziranje takvih aktivnosti jako pomaže u ostvarivanju boljeg provođenja slobodnog vremena starijih osoba. To može biti vrlo važno jer prvenstveno utječe na sobro raspoloženje svih pojedinca, a time može dobro utjecati i na samopouzdanje i dobro mišljenje o sebi samima. Ispunjavanjem slobodnog vremena potiče se kulturno, društveno i edukativno djelovanje što sve pozitivno utječe na razvijanje uma, a time i olju vitalnost. Kako bi se na pravi način moglo provoditi proces obrazovanja i integracije osoba treće životne dobi u društvo, potrebno je ulagati u njihove zbirke. „Zbirke knjižnica umirovljeničkih domova uglavnom su nastale od poklona štićenika domova, a narodne knjižnice s kojima surađuju ustupile su im na trajno ili povremeno korištenje dvjestotinjak knjiga iz svog fonda, s iznimkom knjižnice Doma umirovljenika Medveščak, kojoj je ustupljeno samo četrdesetak., (Bunić, 2004:145) Knjižnice nastoje stalno pomagati umirovljeničkim domovima i opremiti ih potrebnim sadržajem. Suradnja knjižnica i umirovljeničkih domova dobar je način pomaganja osobama treće životne dobi i podržavanja kulture čitanja među populacijom koju se često zapostavlja. „Kako je već rečeno, knjižnične zbirke najvećim su dijelom nastajale poklonima štićenika, a umirovljenički domovi izdvajaju zanemariva ili gotovo nikakva sredstva za obnovu i nadopunjavanje zbirke.“ (Bunić, 2004: 145) Iako knjižnice ovom suradnjom pomažu umirovljeničkim domovima, to ipak nije dovoljno jer domovi ulažu premalo sredstava za potrebe održavanja zbirki. Trebalo bi ulagati više u opremanje domova knjigama, ali i različitom opremom i prostorom za organiziranje različitih događaja. Najveći problem je manjak sredstava za nabavu građe. Iako bi razmišljanje o količini građe umirovljenicima trebao biti najmanji problem, oni su ipak s njim suočeni. Kako bi se integracija treće životne dobi što bolje provodila, potrebno je izdvojiti više za građu knjižnici. S obzirom da postoji taj problem, obrazovanje ni integracija u društvo ne može se provoditi onako kako bi trebala. „Za osobe koje imaju problema s vidom ili uopće nisu u stanju čitati, a njih je među korisnicima mnogo, nisu nabavljene zvučne knjige i časopisi.“ (Bunić, 2004: 146) Koliko god knjižnice pomagale, oni imaju ograničena sredstva i ne mogu u potpunosti pomoći domovima. Stoga bi se trebalo uložiti više u knjižnice, ali i u same domove za umirovljenike kako bi se mogla prikupiti sva potrebna pomagala potrebna za čitanje i edukaciju starijih korisnika. „Zbog nedostatka sredstava umirovljenički domovi ne mogu osigurati odgovarajuću opremu – police su previsoke ili postavljene tako da ne

dopuštaju slobodno kretanje osobama u kolicima, gotovo svim knjižnicama nedostaju police i prostor za adekvatan smještaj i izlaganje knjiga, nijedna knjižnica nema računalo.“ Postoji problem ulaganja u umirovljeničke domove, a time i njihove knjižnične odjele. Kako bi se ostvarili ciljevi što bolje integracije treće životne dobi u društvo te njihovo obrazovanja, potrebno je ulagati u knjige, ali i u uređenje prostora i gradnju novih koji bi se rebali koristiti za buduća predavanja, predstave i ostale projekte. Baš u tome knjižnice mogu pomoći i pomažu, ali i one imaju problema s financiranjem. Može se zaključiti kako bi se u sve to lokalna uprava mogla više uključiti s financijskog pogleda. Ovaj oblik suradnje knjižnica s umirovljeničkim domovima omogućava pomoć domovima i na taj način pomaže osobama treće životne dobi. Na taj način osigurava se ljudima treće životne dobi bolje uključivanje u društvo. Kako bi se došlo do podataka o korisnicima navedenih ustanova i njihovih mišljenja, provedena je anketa. Bunić (2004: 146) objašnjava kako su u anketi sudjelovali korisnici knjižnica sljedećih umirovljeničkih domova: Doma za starije i nemoćne osobe Trešnjevka, Doma umirovljenika „Sveta Ana“, Doma za starije i nemoćne osobe Centar i Doma umirovljenika Medveščak. Anketa se sastojala od 10 pitanja, a sastojala su se od pitanja o spolu, dobi, naobrazbi; načinu korištenja fonda i navikama čitanja i trećeg dijela koji se sastojao od mogućih prijedloga i primjedbi. Autorica navodi kako su u anketi sudjelovali samo aktivni korisnici knjižnica i da je oko 10% korisnika domova aktivnih korisnika knjižnice. Također, navodi kako je većinski postotak (84,8) ženskih aktivnih korisnika i manji (15,2) broj muških korisnika. Kada se gledaju postotci dobi vidi se kako je najveći broj korisnika u dobi od 71 do 80 godina, a što se tiče obrazovne strukture najveći broj korisnika ima srednju stručnu spremu. Navedeno je kako se većina ispitanih korisnika knjižničnim fondom koristi samostalno, a većina korisnika nisu članovi nekih drugih knjižnica. Kada se govori o vrsti literature koju najviše čitaju, najviše ih se izjasnilo da čitaju beletristiku od čega se najviše čitaju ljubavni romani, trećina ih se izjasnila kako im nije bitno koji žanr beletristike čitaju, a korisnici koji su se izjasnili da najviše čitaju popularnoznanstvenu i stručnu literaturu najviše biraju temu umjetnosti i hobija. Kada se govori o primjedbama, autorica objašnjava kako se najveći broj ispitanika izjasnilo kako nemaju primjedbi, a veliki broj se izjasnio kako nedostaje naslova u knjižnici. Autorica navodi kako su na zadnje pitanje o prijedlozima za poboljšanje knjižnice korisnici najviše pisali kako žele: više novih naslova i suvremenih pisaca, fizički lakše knjige, ali i organiziranje književnih tribina i kluba čitatelja. Ova anketa dobar je prikaz stanja u knjižnicama umirovljeničkih domova koji su sudjelovali. Ovom anketom može se zaključiti

spolna i dobna struktura i razina obrazovanja. Može se vidjeti koji žanrovi se najviše čitaju i najpopularniji su. Najvažnije od svega navedenog, može se zaključiti s kojim izazovima i problemima se nose ove knjižnice, a time i njihovi korisnici. Najveći problem je mali broj naslova, obnavljanje građe i manjak organiziranih događaja. Tu se jasno vidi problem s kojim se nose sve knjižnice umirovljeničkih domova, ali i mnoge druge knjižnice. Kada nedostaje naslova, korisnici ostaju zakinuti. To znači da korisnici imaju volju i potrebu za čitanjem i učenjem, ali ta potreba im se ne može ispuniti zbog manjka sredstava. Glavni cilj ovog programa bi trebao biti omogućavanje edukacije treće životne dobi o temama koje ih zanimaju i što bolja integracija u društvo. Kako bi se taj cilj ispunio, potrebno je uključiti lokalnu zajednicu i upravu koje bi mogle pomoći u ovome cilju u skladu sa svojim mogućnostima. Još jedan od navedenih problema je i manjak rganiziranih književnih tribina i kluba čitatelja. To su načini na koje korisnici treće životne dobi mogu čitati, ali i družiti se, te davati svoje mišljenje o raznim temama. To je način na koji se može ostvariti komunikacija s drugim korisnicima, ali i održavanje vitalnosti koja je ključna za što kvalitetniji život.

2.2. Osobe treće životne dobi kao korisnici knjižnice

Primjer suradnje knjižnica i umirovljenika nalazimo u Zagrebu, ali postoje pozitivni primjeri i u drugim gradovima. „Otvaranjem novih, suvremenih i funkcionalnih knjižničnih odjela (Split, Šibenik, Pula) knjižnice su dobile prostore u kojima se mogu održavati predavanja, radionice, projekcije i u kojima korisnici treće životne dobi mogu doći do različitih sadržaja.“ (Butirić, 2011:98) Spomenuti primjeri gradova pokazuju kako se radi na povećanju broja prostora u sklopu knjižnica koji su namijenjeni starijim korisnicima. Otvaranje novih knjižničnih odjela je vrlo važno jer stvara prostor u kojemu se mogu organizirati različiti sadržaji u kojima korisnici treće životne dobi mogu sudjelovati, ali i stvarati ga. Ovo je pokazatelj da se rade određene promjene u smislu kreiranja sadržaja za korisnike treće životne dobi koji su često nepravedno zapostavljeni. Ipak, ovo je samo dio posla i potrebno je napraviti još mnogo promjena kako bi se ta skupina osjećala uključeno u društveno djelovanje. „Knjižnica u svojim godišnjim planovima i programima mora izraditi planove s uvažavanjem želja i interesa najbrojnije populacije u društvu, koja bi uskoro mogla postati najzastupljenijom korisničkom skupinom knjižničnih usluga.“ (Butirić, 2011:98) Knjižnice bi trebale raditi na što boljoj integraciji osoba treće životne dobi u društvo. Osobe treće životne dobi redoviti su korisnici nacionalnih knjižnica te su im one često jedini izvor provjerenih informacija, ali i mjesto za druženje i ostvarivanje komunikacije s drugim ljudima. Razlog je to zbog kojeg knjižnica treba organizirati program koji će uključivati i ovu dobnu skupinu i stvarati programe koji će biti namijenjeni njima kako bi se ostvarile potrebe za druženjem, kvalitetnim provođenjem vremena i ispunjavanjem njihovih potreba za informacijama. Trebaju se uložiti veliki naponi kako bi se to ostvarilo, ne samo jer se radi o najbrojnijoj populaciji, već i zato što se radi o ljudima koji koji zaslužuju osjećaj prihvaćenosti u društvu. To se može ostvariti što većim brojem sadržaja za njih i pridavanje veće pažnje problemima ove skupine.

Kada se govori o starijim korisnicima knjižnice i njihovim potrebama mora se paziti da se zaista radi o njihovim željama i potrebama. Jedan od načina istraživanja potreba i mišljenja korisnika jest anketa. Takva anketa provedena je u Gradskoj knjižnici i čitaonici Metel Ožegović Varaždin. Eleta (1998:154) piše o anketi koja je provedena u u Gradskoj knjižnici i čitaonici Metel Ožegović Varaždin s ciljem utvrđivanja broja i navika korisnika, a posebno korisnika treće životne dobi. Navedeno je kako je anketirano 240 korisnika u starosti preko 50 godina, od kojih

su 172 korisnika umirovljenici, a 68 korisnika je zaposleno. Objašnjava kako najstariji član knjižnice ima 85 godina i redovito posjećuje sve događaje u knjižnici. Autorica se osvrće na činjenicu da se medicinom stanje starosti mijenja i kako zdravlje popušta tek kada duh popušta. Baš zbog toga ona smatra kako bi se posebna pozornost trebala dati trećoj životnoj dobi jer smatra da se ne može točno utvrditi kada je netko star, ako je mlad duhom. Također, navodi kako većinom ljudi koji su tjelesno i duhovno aktivni imaju višu razinu obrazovanja, dolaze u knjižnicu nekoliko puta mjesečno i posuđuju nekoliko knjiga. Kada se radi o pitanju područja koje ih najviše zanima, objašnjava kako ih je najveći broj odgovorio memoari i povijesna literatura, zatim putopisi i zemljopis, popularna psihologija, popularna medicina, novi romani i na kraju alternativne znanosti. Objašnjava, kako nažalost većina njih odgovara kako ne može naći knjigu iz tog područja. Autorica objašnjava kako korisnici na postavljeno pitanje o aktivnostima koje bi željeli imati u knjižnicama odgovaraju kako bi željeli imati predavanja o različitim načinima kvalitetnog življenja, prikaze putovanja s geografskim oslikavanjem, učenje stranih jezika i rada na računalu, okupljanja zbog čitanja istih knjiga, slikanja ili razgovora i posjećivanje predstava. Na kraju, autorica objašnjava kako je većina korisnika izjavila kako ne bi mogli financijski pomagati ovim događajima jer im financije to ne dopuštaju. Naglašava kako je to pravi pokazatelj kako bi gradska uprava trebala više ulagati u knjižnice. Može se zaključiti kako je navedena anketa dala dobar prikaz potreba korisnika treće životne dobi Knjižnice i čitaonice Metel Ožegović Varaždin. Ova anketa daje dobar prikaz kako stariji korisnici žele učiti i čitati o područjima koja ih zanimaju, te da ih zanima širok spektar područja. Korisnici izražavaju želju i potrebu za čitanjem, ali i različitim sadržajima kao što su predavanja, učenja o novim stvarima ili samo druženja. Te činjenice samo pokazuju da ih se nikako ne smije zanemariti, već bi se trebalo što više ulagati i raditi planove kako da se navedne stvari ostvare. Činjenica da stariji korisnici žele učiti i družiti se, pričati o zdravom životu dokaz je kako bi im se trebalo posvetiti dovoljno pažnje kako bi se ostvario barem dio njihovih potreba. Cilj bi trebao biti stvaranje ugodne atmosfere u kojoj se korisnici starije dobi osjećaju ugodno i nezapostavljeno. Prema zahtjevima koje izražavaju stariji korisnici, može se primijetiti kako žele čitati o područjima koja se tiču povijesti, geografije, medicine i psihologije pa se može zaključiti kako ih zanimaju stvari koje su možda proživjeli, mjesta na kojima su bili, ali i kako se nositi sa svojim godinama i poboljšati kvalitetu života. Tu se također radi o ljudima koji više nisu zaposleni pa imaju vremena za istraživanje područja koja su ih uvijek zanimala, ali prije nisu

imali vremena. Sada više ne moraju žuriti i mogu polako učiti. Oni žele učiti, družiti se i čitati, a sada po prvi put u životu imaju vremena za to, a knjižnice im mogu pomoći u tom cilju. Radi se o skupini korisnika koja često ima više želje za učenjem i stvaranjem novih znanja od mlađih korisnika. To je skupina korisnika koja je završila svoj radni vijek i sada ima više slobodnog vremena. Problem nastaje kada ne postoje valjani načini za ispunjavanje slobodnog vremena, ali ni mjesta za druženje koje je ovoj populaciji izuzetno potrebno. Kako se ne bi osjećali usamljeno i zanemareno, knjižnice rade na mnogo projekata koji se odnose na treću životnu dob i pomažu im u ostvarivanju svojih želja i potreba. Time im se daje prilika da nastave s učenjem, educiraju se o temama koje su ih uvijek zanimale ili nauče nešto potpuno novo. Daje im se prilika da se osjećaju kao ravnopravni članovi društva, što naravno i jesu. Ovo je način kojim se osobama treće životne dobi omogućuje da imaju zanimljiv kulturni i zanimljiv život i u starijim godinama. „Zato knjižnica u gradu treba biti oaza za bolje življenje ili kako je na kraju ankete napisao jedan naš član: „Hvala vam. Imati Vas, oplemenjuje stare dane“.“ (Eleta, 1998: 155) Ovaj citat prikazuje ono što bi zapravo suradnja knjižnica i osoba treće životne dobi trebala biti pomaganje kako bi korisnici što kvalitetnije živjeli dio života pun iskustava i uspomena koje mogu prenijeti drugima. Pokazatelj je to kako su knjižnice ustanove koje se brinu za osobe treće životne dobi, pomažu njihovoj integraciji u društvo, obrazovanju i učenju novih vještina. Uz sve veći broj osoba treće životne dobi u ukupnom stanovništvu, povećava se i broj korisnika knjižnice koji se nalaze u trećoj dobi života. Baš zbog toga knjižnice bi trebale izdvajati više vremena u stvaranje programa i projekata za te korisnike, a s obzirom na poboljšanje standarda života može se očekivati veća potražnja zanimljivih sadržaja u knjižnicama i od strane starijih korisnika na koje se prije nije obraćalo mnogo pažnje. „Knjižnice se u kreiranju svojih usluga moraju puno više usmjeriti na zadovoljavanje potreba starijih korisnika, jer bi upravo u korisnicima treće životne dobi mogli uskoro imati najbolje zagovarače.“ (Butirić, 2011:101) Radi se tu o korisnicima čiji broj po svim statistikama raste i potrebno je prilagoditi svoj pristup njima. Isto tako, radi se o skupini korisnika koja je najviše okrenuta narodnim knjižnicama. To je skupina korisnika kod koje postoji veliko povjerenje u knjižnice i želja za redovnim odlaskom u njih, kao i posjećivanjem aktivnosti u organizaciji narodnih knjižnica. To ovu skupinu čini korisnicima koji žele aktivnosti u knjižnicama i sadržaje koji ih zanima. Imati korisnike koji žele učiti i traže nove informacije pozitivno je za svaku knjižnicu. Posao knjižnice treba biti dati što bolje informacije, biti na raspolaganju i uključivati ove korisnike u planove i buduće projekte.

Zbog toga knjižnice trebaju posvetiti još više pažnje ovoj skupini i raditi na ostvarivanju njihovih potreba jer oni će to zasiguro znati cijeniti.

2.3. Projekt 65 plus knjižnica grada Zagreba

Kao što je već navedeno u ranijim poglavljima, projekti su važan dio u integraciji osoba treće životne dobi i njihovom obrazovanju. Jedan od takvih projekata je projekt 65 plus knjižnica grada Zagreba. „Knjižnice grada Zagreba niz godina provode ciljane programe namijenjene društvenoj integraciji osoba treće životne dobi i njihovomu aktivnom uključivanju u kulturna i društvena zbivanja. U projektu 65 plus starije osobe su ne samo korisnici, nego i stvaratelji programa, oni su učenici koji usvajaju nova znanja i učitelji koji dijele znanje i iskustvo.“ (Bunić, 2010:15) Ovo je način kojim se može čuti glas osoba trećeživotne dobi u društvu. S obzirom da se radi o slupini ljudi koja je često zanemarena i marginalizirana, to je vrlo velik korak pri njihovoj integraciji u društvo. Važan dio ovog projekta je i to što stariji ljudi nisu samo slušatelji koji uče i prihvaćaju tuđe ideje. Oni stvaraju program i oblikuju ga prema svojim željama. Radi se o skupini ljudi koja ima mnogo iskustva i znanja i potrebno je poticati projekte kao što je ovaj kojima oni to znanje i iskustvo mogu prenijeti drugima. Ovaj projekt pomaže starijim osobama kako bi se integrirale u društvo i kako bi ih se što bolje prihvatilo. Projekt je način pružanja usluga obrazovanja starijim osobama. Kako bi se ostvarili kriteriji za kvalitetan život i starost, mora se raditi na promoviranju istih. Ovaj projekt sastoji se usluga i programa koji se kreiraju i smišljaju, a sve sa svrhom omogućavanja obrazovanja osoba treće dobi, njihova sudjelovanja u djelovanju društva, čitanju i osiguravanju potreba za načinima kvalitetnog života. Bunić (2010:17) navodi kako projekt obuhvaća četiri različita programa, a to su: Knjigom do vrata, Slikosat, Sat informacijske pismenosti za treću životnu dob, Susreti generacija, Izložba 65 plus. Ona sve programe objašnjava, a navodi kako se program Knjigom do vrata odnosi na dostavu knjiga i časopisa u domove za starije i nemoćne u Gradu Zagrebu. Programe Slikosat i Sat informacijske pismenosti objašnjava kao besplatne radionice za likovno izražavanje i informacijsko i informatičko opismenjavanje. Četvrti program navodi kao radionice i predavanja na kojima djeca predškolske dobi i osobe starije životne dobi zajedno kreiraju sadržaje i stvaraju dijalog. Na kraju naglašava kako program Izložba 65 plus obuhvaća izložbe radova građana starije životne dobi. Svi ovi programi koji se nalaze unutar Projekta 65 plus izvrstan su način kreiranja sadržaja za starije osobe, ali i njihove integracije u društvo. Primjer toga je Program

Susreti generacija gdje na zanimljiv način dolazi do komunikacije različitih generacija koje najčešće ne bi komunicirale na ovakav način. Komunikacija između različitih generacija vrlo je važan korak u stvaranju međusobne suradnje i razumijevanja. Takav način suradnje kreira zajedničke sadržaje prilagođene svima i gradi poštovanje i bolje shvaćanje drugih generacija. Svi članovi društva trebaju imati jednake prilike za ostvarivanjem svojih ciljeva i potreba. S tim ciljem potrebno je stvarati nove projekte koji će pomoći uključivanju osoba treće životne dobi u društvo i njihovom prihvaćanju. Treba se težiti što boljem razumijevanju drugih skupina korisnika. To posebno dolazi do izražaja kod ove skupine. S obzirom da se radi o ljudima koji često žive odvojeni od obitelji i sami. Zbog toga ovo je način kojim mogu dijeliti svoja iskustva i znanja drugim generacijama. Time se obogaćuje kultura i stvara se bolje razumijevanje za osobe treće dobi, a njima se daje prilika integracije u društvo čime se pozitivno utječe na mišljenje o njima. „Knjižnice ukazuju na to da su na sebe preuzele zadaću da potiču samoaktivnost starijeg čovjeka i zastupaju stajalište prema kojem je zadovoljavanje novih zahtjeva starijih ljudi moguće jedino njihovom većom društvenom aktivnošću u cjelini, a posebice uključenošću u donošenju za njih važnih odluka na razini lokalne zajednice.“ (Bunić, 2010:18) Stariji često se susreću sa situacijom u kojoj nisu shvaćeni, ali ni prihvaćeni. Zbog toga važno je da se netko zalaže za njihove potrebe i prava. Knjižnice ovdje igraju važnu ulogu kao ustanove koje svojim djelovanjem pomažu osobama treće životne dobi u ostvarivanju svojih ciljeva obrazovanja i educiranja, ali rade i na njihovoj integraciji u društvo. To je vrlo važan dio ovog projekta jer omogućava ovoj vrsti korisnika da nađe svoje mjesto u društvu i bude prihvaćeno. Vrlo je važno postići ovu suradnju jer ona stvara razvoj pozitivnog stava prema starijim osobama u društvu. Kreiranjem sadržaja za osobe treće životne dobi u knjižnicama, stvaraju se uvjeti za njihovu integraciju u društvo. To je vrlo važno za ovu skupinu kojoj to može biti jedan od najboljih, a nekada i jedini način za uključivanje u djelovanje društva. Može se primijetiti kako knjižnice imaju važnu ulogu u uključivanju starijih osoba u društvo. Knjižnice se kao mjesta promicanja obrazovanja i znanja mogu smatrati ustanovama koje se brinu za uključenost u društvo svih skupina građana, a tako i starijih ljudi. Kada se radi o starijim osobama, važno je naglasiti kako je potreban rad na njihovom uključivanju u društvo i shvaćanju njihovih potreba. Slušanjem njihovih potreba i ostvarivanju tih projekata stvara se bolje društvo u kojem sve generacije koje rade na ostvarenju zajedničkih ciljeva.

Zaključak

Na kraju ovog rada može se zaključiti kakvo je stanje u radu knjižnica s osobama treće životne dobi. U prvom poglavlju govori se o trećoj životnoj dobi. Trećom životnom dobi smatraju se ljudi stariji od 65 godina. Radi se o skupini koja se često susreće s predrasudama i predrasudama. Tako se diskriminacija na osnovu godina smatra ageizmom. Takvi stavovi nastaju generalizacijom cijele skupine ljudi. U borbi protiv toga u svijetu i u Hrvatskoj osovane su različite organizacije čija je svrha stvaranje boljih uvjeta za obrazovanje građana i međugeneracijskog dijaloga. Primjeri takvih organizacija su udruga Mi i mudrost grada iz Splita, Sive pantere organizacija koja djeluje u Americi. Važno je spomenuti i projekt Žive knjige u Danskoj i Australiji čiji je cilj bio zaustaviti nasilje među mladima, ali su ga prihvatile sve generacije pa se može smatrati jednim od važnih projekata za stvaranje komunikacije. U drugom poglavlju naglasak je stavljen na narodne knjižnice. Kao kulturne institucije s djelatnostima od kojih su neke: pružanje informacija korisnicima, organiziranje projekata i suradnja s lokalnom zajednicom po pitanju integracije korisnika u društvo. Kao takve imaju priliku biti jedne od najvažnijih ustanova u obrazovanju osoba treće životne dobi i njihovom boljem uključivanju u društvo. Jedan od važnijih projekata je suradnja knjižnica grada Zagreba s umirovljeničkim domovima. Ta suradnja pokazala se kao izuzetno korisna za štićenike domova kojima se na taj način omogućio bolji i lakši pristup literaturi, informacijama i različitim programima koji ih zanimaju. Kroz ankete koje su provodile navedene knjižnice pokazano je stanje fondova koje korisnici imaju na raspolaganju te je ukazano na probleme s kojima se susreću. Važno je spomenuti i projekt 65 plus knjižnica grada Zagreba kojim se već godinama ispunjavaju potrebe korisnika treće životne dobi. Izvrstan je to primjer rada na dobrobiti ove populacije kojoj se na taj način omogućuje obrazovanje i u toj dobi, različiti zanimljivi načini ispunjavanja slobodnog vremena, uključivanja u društvo kako se ne bi osjećali izostavljeni i promoviranje kvalitetnog načina života i zdrave starosti.

Literatura

1. Bunić, S. (2004) Suradnja knjižnica grada Zagreba s knjižnicama umirovljeničkih domova. U: Belan-Simić, A., Horvat, A., ur. Slobodan pristup informacijama: 2. i 3. okrugli stol. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, str. 143-152.
2. Bunić, S. (2010) Projekt 65 knjižnica grada Zagreba: aktivno uključivanje osoba treće životne dobi u kulturna i društvena zbivanja. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 53/2, str. 15-25
3. Butirić, M. (2011) Knjižnične usluge za korisnike treće životne dobi. Glasnik Društva bibliotekara Split, (9) str. 94-101.
4. Eleta, N. (1998) Interesi i potrebe korisnika treće životne dobi. Godišnjak Gradske knjižnice i čitaonice „Metel Ožegović“ Varaždin (2), str. 153-156
5. Narodna knjižnica: IFLA-ine I UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga / priredila skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Philipom Gillom. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003
6. Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj / sastavila radna skupina pod predsjedjedavanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.
7. Vranić, A., Lauri Korajlija, A., Raguž, A. (2018) Znanje o dobnim promjenama pamćenja, ageizam i emocionalna dobrobit stručnjaka zaposlenih u području skrbi za starije osobe. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, 48/3, str. 99-112
8. Vrsaljko, J. (2016). Evo zašto se trebate riješiti predrasuda o trećoj životnoj dobi. Ordinacija.hr: Večernji list. <http://ordinacija.vecernji.hr/budi-sretan/upoznaj-sebe/evo-zasto-se-trebate-rijesiti-predrasuda-o-trecoj-zivotnoj-dobi/> (pristup: 9.9.2019.)
9. Zovko, A., Damjanić, I. Stereotipi o osobama treće životne dobi: iskustva starijih. Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Obrtnička škola, Koprivnica, str. 365-377